

А. К. Соколова.

Ю

ЮРИДІЧНА ВІДПОВІДАЛЬ- НІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА – негативні на-

слідки, яких має зазнати особа у разі порушення нею водного зак-ва.

Юрид. відповідальність встановлено за порушення водного зак-ва, що перелічені у ст. 110 ВКУ. Так, за ч. 3 і ч. 4 ст. 110 ВКУ за порушення водного зак-ва несуть відповідальність особи, винні у: а) самовільному захопленні водних об'єктів; б) забрудненні й засміченні вод; в) порушенні режиму госп. діяльності у водоохорон. зонах і на землях водного фонду тощо.

Зак-во України може встановлювати відповідальність і за ін. правопорушення в царині використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Згідно із зак-вом України за всі порушення норм водного зак-ва встановлено дисциплінарну, адм., цив.-прав. або крим. відповідальність

Водокористувачі звільняються від відповідальності за порушення зак-ва, якщо вони виникли внаслідок дії непереборних сил природи чи воєнних дій.

У разі порушення водного зак-ва у процесі виконання особою своїх трудових обов'язків до неї застосовується дисциплінарна відповідальність.

Адм. відповідальність винної особи передбачена КУпАП, зокрема, за пору-

шення: а) права держ. власності на води (ст. 48); б) правил охорони водних ресурсів (ст. 59); в) вимог щодо охорони тер. і внутр. мор. вод від забруднення і засмічення (ст. 59¹); г) правил водокористування (ст. 60); д) пошкодження водогосп. споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації (ст. 61); е) невиконання обов'язків по реєстрації в судових документах операцій з шкідливими речовинами і сумішами (ст. 62).

Якщо в діях порушників водного зак-ва наявні ознаки крим. злочинів, органи (посадові особи), які здійснюють держ. контроль у сфері використання й охорони вод, готують щодо них відповідні матеріали й надсилають їх до правоохорон. органів для вирішення питання про притягнення винних до крим. відповідальності за ст. 242, 243, 249, 250 і 239² ККУ.

Злочини у сфері вод класифікуються: а) за об'єктом крим.-прав. охорони (злочини заг. характеру, спрямовані проти охорони довкілля в цілому; ті, що посягають на окремі елементи довкілля, ті, що посягають на об'єкти флори і фауни, на умови біол. різноманіття і на збереження біосфери землі) і б) за розміщенням у ККУ (злочини, склади яких містяться у розд. 8 «Злочини проти довкілля»; ті, склади яких містяться у статтях, розміщених в ін. розділах ККУ).

За водним зак-вом прав. засади компенсації шкоди ґрунтуються на положеннях про реалізацію позитивної та негативної відповідальності в цій галузі. Більшість із них побудовані на доцільності вжиття заходів, що попереджують виникнення шкоди для водних об'єктів, оскільки якість вод є по-

казником належної реалізації права індивіда на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Такі водоохорон. за своєю суттю включаються у щорічне їх фінансування з держ. та ін. бюджетів, а також з ін. надходжень, що в цілому стимулює водокористувачів до ефективного й рац. використання водних ресурсів і додержання вимог стосовно їх охорони.

Ст. 111 ВКУ встановлює майнову відповідальність винної особи у виді покладення на неї несприятливих майнових наслідків за правопорушення в розмірах, визначених зак-вом. Відшкодування завданих збитків є осн. формою майнової відповідальності.

Завдані збитки відшкодовуються в повному обсязі, якщо вони зашкодили здоров'ю людини, її майну, якості навколишнього природ. середовища. Збитки, заподіяні здоров'ю людини або її майну, визначаються нормами цив. зак-ва. Якщо ж вони спричинені природ. ресурсам, застосовуються відповідно норми екол. зак-ва (водного, ліс. та ін.).

При відшкодуванні нанесених збитків слід керуватися водним та ін. підгалузями екол. зак-ва, причому завдані збитки визначаються відповідно до розроблених методик і такс. Якщо ж бракує прав. норми для підрахунку збитків, приміром, у водному зак-ві, необхідно в субсидіарному порядку залучати норми цив. зак-ва.

Прав. норми, що визначають Ю. в. за п. в. з., передбачають різні способи компенсації шкоди, завданої водним об'єктам, як-от: таксовий, розрахунковий, компенсація шкоди в повному обсязі. Ці норми встановлюють порядок

обчислення завданої шкоди, систему органів, уповноважених застосовувати ті чи ін. стягнення, у т. ч. і приймати рішення про обмеження (зупинення) або повне припинення небезпечної для водних об'єктів діяльності.

Наказом М-ва охорони навколишнього природ. середовища України від 20 лип. 2009 №389 затверджено Методичку розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення зак-ва про охорону та рац. використання водних ресурсів. Нею передбачається настання відповідальності у випадках забору, використання води і скиду забруднюючих речовин зі зворотними водами з порушенням умов водокористування, установленних у дозволі на спец. водокористування, тощо.

Названа Методика не поширюється на розрахунки збитків, завданих державі внаслідок порушення режиму госп. діяльності у водоохорон. зонах і на землях водного фонду.

Держ. інспекторами на підставі спец. досліджень, результатів лабораторного контролю або візуально встановлюються факти скидів зворотних вод і забруднюючих речовин.

Постановою КМУ від 3 лип. 1995 №484 були затверджені Такси для обчислення розміру відшкодування збитків, заподіяних внаслідок забруднення із суден, кораблів та ін. плавучих засобів тер. і внутр. мор. вод України. Обчислення розмірів відшкодування збитків покладено на посадових осіб Держ. екол. інспекції України та її тер. органів. Якщо правопорушник відмовляється від добровільного відшкодування збитків, стягнення провадяться в суд. по-

рядку за позовами відповідних держ. органів. Суми відшкодувань збитків обчислюються в доларах США і сплачуються укр. судновласниками, судна яких ходять під прапором України, у держ. валюті за офіц. валютним курсом на день сплати цих сум.

При застосуванні заходів щодо майнової відповідальності слід брати до уваги приписи постанови КМУ від 26 квіт. 2003 № 631 «Про затвердження Методики обчислення розміру збитків від забруднення нафтою». Зазначена Методика містить вимоги до обчислення розміру збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення навколишнього природ. середовища, що сталось у разі витоку або зливу нафти із суден, а також нанесених суб'єктам госп. діяльності, які зазнали збитків унаслідок витрат на попереджувальні заходи або заходи з відтворення природ. ресурсів, які були фактично вжиті, або внаслідок неодержаних доходів через грубе порушення госп. діяльності. Названі вимоги відповідають Міжнар. конвенції про цив. відповідальність за шкоду від забруднення нафтою (1992).

Завдані забрудненням нафтою збитки включають: а) збитки від забруднення навколишнього природ. середовища (у т. ч. прямі збитки внаслідок погіршення стану довкілля, загибелі риби, гідробіонтів, кормових організмів, порушення нерестовищ тощо) і втрачені внаслідок цього доходи (напр., втрата потомства риби тощо); б) витрати на заходи з відтворення природ. ресурсів, які фактично мали місце або мають бути вжиті; в) витрати на попереджувальні заходи, а також подальші збитки

або шкоду, заподіяну такими запобіжними заходами; г) доходи, не одержані внаслідок порушення госп. діяльності.

За фактом скидання нафти із судна складається протокол про порушення природоохорон. зак-ва, зразок якого затверджується Мінприроди України у встановленому порядку.

Лит.: Екологічне право України: академічний курс / за ред. Ю. С. Шемшученка. К., 2008; Джуган В. О. Правове регулювання використання і охорони в Україні. К., 2009; Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, яка затверджена Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 20 липня 2009 р. // Офіційний вісник України, 2009, № 63, ст. 2242; Краснова М. В. Проблеми компенсації шкоди за екологічним законодавством України: автореф. дис. ... д-ра юрид. н.: 12.00.06. К., 2010.

А. К. Соколова.